

Tapaus Öhman ja tieteen uskottavuus

#5

22.9.1995

Julkisen keskustelu on toistaiseksi koskenut lähinnä Carl Öhmanin vuonna 1961 jimeksyntyä kirjaa *August Strindberg and the Origin of Scientific Expressionism*. On osoittautunut, ettei sen taustalla olekaan akateemista väitöskirjaa, ja ettei Öhman muutenkaan ole suorittanut PhD-tutkintoa.

Tutkijayhteisön näkökulmasta käsittelemättä on edelleen keskeisin ongelma. Tämä on dosentti Björn Meidalin esittämä ja huolellisesti dokumentoitu väite (*Scandinavica* 34:1, 1995, s. 61–69), että Öhman mainitussa kirjassaan olisi syyllistynyt lähteiden systemaattiseen väärinkäyttöön ja tekemiseen. Meidal on Strindbergin kirjajenävähön tunnustettu asiantuntija ja julkaisija.

Meidal yksilöi kritiikkinsä noin viiteentoista kohtaan, jotka ennen kaikkea koskevat FL Öhmanin lähteitä käyttämiä ja olemassa oleviksi väittämiä kirjoita ja muistiinpanoja, joita myöhempi tutkimus ei ole pystynyt löydämään.

Yksi esimerkki (Meidal, s. 63–64): FL Öhman väittää saaneensa käytönsä suoraan rouva **Malla Grandin**sonilta tämän aviomiehen, teatterinjohtaja **Emil Grandin**sonin muistiinpanojen ja päiväkirjan. Todeillisuudessa

Tieteen ja tieteentekijöiden uskottavuuden kannalta on välttämätöntä tutkia Carl Öhmanin lisensointitutkimukseen kohdistuvat epäilyt, kirjoittaa **Fred Karlsson**.

Emil Grandinson ei ollut naimisissa, ja Malla Grandinson oli hänen äitinsä, joka kuoli vuonna 1917, ennen kuin FL Öhman syntyi.

Meidalin arvioittelema kirja vuodelta 1961 perustuu ratkaisevasti FL Öhmanin lisensointitutkimukseen *August Strindberg och teatern*, joka hyväksyttiin Helsingin yliopistossa vuonna 1959.

Olen lukenut sekä Meidalin kritiikin että lisensointitutkimuksen huolellisesti. Jokseenkin kaikki Meidalin keksityiksi väittämät lähteet ovat Käyhössä jo lisensointitutkimuksessa, mukaan luettuna edellä mainittu Grandinsonia koskeva kohta (vrt. Meidal, s. 61–67 sekä mm. lisensointitutkimuksen sivut 106, 112, 113, 122, 125–130, 134, 138–141, 148–150, 160, 162, 170, 182, 189).

Meidalin voimakas kritiikki näyttää siis koskevan lisensointitutkimustakin. Lisensointitutkimuksen luonne ja syntymävaiheet ovat tässä asiassa ne, joista Helsingin yliopisto ja sen tutkijayhteisö ovat suoranaisesti vastuussa. ON MONESTAKIN systä tärkeää, että näiden epäilyjen oikeutus selvitetään. Jos väitteet eivät pidä paikkansa, FL Öhmannin oikeusturva edellyttää, että hänet julkisesti vapautetaan tutkimukseen kohdistuvista epäilyistä. Meidalin arvioittelema kirja vuodelta 1961 perustuu ratkaisevasti FL Öhmanin lisensointitutkimukseen *August Strindberg och teatern*, joka hyväksyttiin Helsingin yliopistossa vuonna 1959.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta on sekä tieteen että tieteentekijöiden uskottavuuden kannalta välttämätöntä, että epäilyt tutkitaan perusteellisesti.

”Tapaus Öhmanista” on jo tullut mediataipahduttua. Oltiin outoa, jos tutkijayhteisö ei mitenkään reagoisi tällaisen tapauksen yhteydessä.

Tutkijayhteisön perustavat arvot on asetettu julkisesti kyseenalaisiksi. Tapaus on vähätelty, huomio on kiinnitetty vähempiarvoisiin seikkoihin, kuten FL Öhmannin myöhempiään otakseen ”PhD-diplomiin”. FL Öhmanin omat ja professori **Matti Klingen** vähättelevät lausunnot julkisuudessa ovat pahentaneet tilannetta.

ON ERITTÄIN vahingollista tieteen asemalle ja statukselle, jos suurelle yleisölle syntyy mielikuva, ettei oikeastaan ole kovin paljon väliä sillä, miten tieteellisiin tuloksiin päästään. Yhtä paha on, jos suuren yleisön silmissä näyttää siltä, että epäilyjä väärinkäytöksistä ei tutkita. Tieteellisen kritiikin, itsekritiikin ja toistuvien tutkimusten on pakko näkyä erityisen selvästi tämänkaltaisessa laajan julkisuuden saaneessa tapauksessa.

Siksi on mielestäni tärkeää, että Helsingin yliopiston johto tutkii asian tutkimuseettisen neuvottelukunnan suosittelemalla tavalla.

FRED KARLSSON
Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen professori.